

Grzegorz Antoszek

Kraftfahrzeug Instandsetzungs Kompanie 168. na niemieckiej mapie Tarnogóry z 1941 roku

Rocznik Lubelski 40, 221-225

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

GRZEGORZ ANTOSZEK

Lublin

Kraftfahrzeug Instandsetzungs Kompanie 168. na niemieckiej mapie Tarnogóry z 1941 roku

Przedmiotem analizy jest oryginalna mapa wojskowa miejscowości Tarnogóra w skali 1:5000, na której widnieją pozycje posterunków niemieckiej jednostki wojskowej Kraftfahrzeug Instandsetzungs Kompanie 168 (Kfz. Inst. Kp.). Dokument pochodzi najprawdopodobniej z pierwszej połowy 1941 r., co wykazała naukowa krytyka. Został on odnaleziony w prywatnych zbiorach jednego z mieszkańców miejscowości. Mapa została wydrukowana w kolorze w formacie A3. Na awersie arkusza znajduje się Tarnogóra k/Izbicy (Mapa 1.), na rewersie zaś opisano ją jako Übersichtskarte von Mitteleuropa 1:300 000 (Befehlsmäßige Ausgabe)¹, gdzie zobrazowano fragment Związku Sowieckiego w okolicach miast Schtschigry (Szczygry) i Tim (Tym) położonych na wschód od Kurska (Mapa 2.).

Mapa Tarnogóry przedstawia wieś położoną w zakolu rzeki Wieprz. Oznaczono położenie i numerację domów przy głównej ulicy, najważniejsze punkty miejscowości, skupiska zieleni i większe różnice wysokości terenu. Poza elementami krajobrazu naniesione zostały także pozycje Kfz. Inst. Kp. 168., posterunków wartowniczych i miejsc stacjonowania poszczególnych oficerów. Zgodnie z informacjami z mapy warty rozstawiono przy skrzyżowaniu (dziś nieistniejącym na skutek zmian kształtu koryta rzeki) drogi polnej z szosą do Izbicy, w połowie odległości między kościołem pw. św. Zofii a młynem. Kolejna czujka ustawiona została na drodze wiodącej na północ (dziś ul. Długa) z zadaniem pilnowania także bocznych uliczek. Dodatkowe posterunki ustanowiono tak, by strzegły wejścia do centrum wsi (dzisiejsza ul. Krakowskie Przedmieście). Wzdłuż głównej ulicy pomiędzy posterunkami przemieszczały się patrole, podobnie funkcjonowała pozycja w północnej części miejscowości.

Jednostką, której symbole zostały naniesione na mapę, była Kfz. Inst. Kp. 168.² utworzona według etatu *Kriegsstärkenachweisung* 1052 (KStN) z 1 października 1937 r.³ Tego typu jednostki remontowe sprzętu mechanicznego były częścią

1 „Mapa Europy Środkowej 1:300 000 (do ćwiczeń sztabowych)” [tłum. G. A.].

2 Kraftfahrzeug Instandsetzungs Kompanie – Kompania naprawcza sprzętu mechanicznego. Rozwinięcie skrótu za: *Kriegssprache, Glossary of World War II German Military – and Period-Specific Words, Phrases and Abbreviations for Historians, Researchers and Hobbyists*, red. T.L. Houlihan III, Lake Orion, Michigan 2009.

3 G. Tessin, *Verbände und Truppen der deutschen Wehrmacht und Waffen-SS im Zweiten Weltkrieg 1949–1945*, Osnabrück 1988, s. 65. Na tej samej stronie autor podaje również datę wprowadzenia korekt do organizacji

każdego wielkiego oddziału taktycznego, od szczebla dywizji począwszy⁴. Omawiana jednostka należała do Division Nachschubführer 168.⁵ ze składu⁶ 68. Infanteriedivision (Inf.-Div.)⁷. Wskazuje na to cyfra 1 w numeracji dowództwa i kompanii dodana do numeru dywizji⁸. Najbliżej Tarnogóry Inf.-Div. 68. znalazła się w pierwszej połowie 1941 r., kiedy transportami kolejowymi została przewieziona w okolice Jarosławia nad Sanem. Tam weszła w skład XXXIX. Armeekorps z 17. Armee podległej Armeegruppe „Süd”⁹.

Zastanawiająca jest znaczna, bo licząca około 130 km, odległość pomiędzy miejscami stacjonowania 168. Kompanii i macierzystej dywizji, albowiem wówczas Kfz. Inst. Kp. 168. byłoby bliżej do Inf.-Div. 168., która w omawianym okresie stacjonowała w rejonie Werbkowic k/Zamościa, stanowiąc rezerwę 6. Armee. Jednakże – jak podano na stronie www.lexikon-der-wehrmacht.de – oddziały logistyczne tej jednostki zgrupowane były w Division Nachschubführer 248¹⁰. Pozostaje więc możliwość, że Kfz. Inst. Kp. 168. została wyciągnięta czasowo spod dowództwa Inf.-Div. 68. i przekazana do dyspozycji XXXIX. Armeekorps lub nawet 17. Armee i skierowana do Tarnogóry, w okolicy której założone zostały duże składy zaopatrzenia¹¹ i potrzebne były jednostki do obsługi bazy i odjeżdżających transportów. Istnieje również prawdopodobieństwo, że czasowo oddelegowano ją pod rozkazy 1. Panzerarmee, której jednostki pancerne zmęczone kampanią bałkańską wymagały dużych ilości pracy jednostek warsztatowych¹². Jednakże nie jest

1 II 1941 r. Ponadto w adnotacji na stronie 3 dodaje, że pododdziały, których numery KStN opatrzone są gwiazdką, były przydzielane do dywizji drugiej fali mobilizowanych w latach 1939–1940. Do takich jednostek należała Kfz. Inst. Kp. (KStN 1052).

4 G. Rottman, S. Andrew, *Battle in the West. The German Army in Russia*, Hongkong 2008, s. 3–5.

5 W wolnym tłumaczeniu: „dowództwo zaopatrzenia” Division Nachschubführer 168. powstała na podstawie etatu KStN 1208 z 1 III 1939 r. (przydzielane do dywizji drugiej fali). Zob. G. Tessin, *op. cit.*, s. 80.

6 68. Inf.-Div. utworzona została 26 VIII 1939 r. jako jedna z dywizji drugiej fali mobilizacyjnej. Była to trzypułkowa (Inf.-Reg. 168., 169., 196.), dziewięciobatalionowa jednostka z pułkiem artylerii (Artillerie Reg. 168.), batalionem przeciwpancernym (Panzerabwehr Abt. 168.), batalionem saperów (Pionier Abt. 168.), batalionem rozpoznawczym (Aufklärungs Abt. 168.) i jednostkami wsparcia medycznego, logistycznego i łączności. Zob.: www.lexikon-der-wehrmacht.de [data dostępu: 28 IV 2014].

7 Nie byłem w stanie dotrzeć do dokumentów potwierdzających bezsprzecznie fakt przynależności Kfz. Inst. Kp. 168. do Inf.-Div. 68. Za dowód takiej podległości uznałem jednak dwa fakty: (1) wspólny numer poczty jednostek Division Nachschubführer 168. – 21937, a także (2) fakt, że kolumna marszowa Inf.-Reg. 169. (Inf.-Div. 68.) posłużyła do sformowania 7. Leichte Fahrkolonne der Infanterie-Division-Kolonnie 168 [7. lekkiej kolumny zaopatrzeniowej (o ciągu konnym) 168. Kolumny Transportowej] w składzie omawianej dywizji. Zatem z uwagi na to, że w obrębie Division Nachschubführer obowiązywała wspólna numeracja, można uznać Kfz. Inst. Kp. 168. za część Inf.-Div. 68. Zob. <http://www.stampsx.com/ratgeber/stempel39017.htm> [data dostępu: 28 IV 2014]; www.lexikon-der-wehrmacht.de [data dostępu: 28 IV 2014].

8 <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Gliederungen/Infanteriedivisionen/68ID.htm> [data dostępu: 28 IV 2014]. W armii niemieckiej taka numeracja jednostek podległych dywizji była przyjętym zwyczajem, od którego jednak dozwolone były odstępstwa.

9 *Ibidem*.

10 <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Gliederungen/Infanteriedivisionen/168ID-R.htm> [data dostępu: 28 IV 2014].

11 W kontekście zaopatrzenia w Izbicy i Tarnogórze pomocnych może być kilka zdjęć z lipca 1941 r., na których widoczni są izbiacy Żydzi ładujący do wagonów ciężką amunicję artyleryjską. Zob.: <http://digitalassets.ushmm.org/photoarchives/result.aspx?search=IZBICA> [data dostępu: 28 IV 2014].

12 W okolicach Zamościa stacjonowały 11. Pz.-Div. (XXXVIII. Armeekorps) i 16. Pz.-Div. (XIV. Armeekorps). Zob. www.lexikon-der-wehrmacht.de [data dostępu: 28 IV 2014].

obecnie możliwe dotarcie do dokumentów, które jednoznacznie pozwolą orzec, co sprawiło, że Kfz. Inst. Kp. 168. trafiła do Tarnogóry.

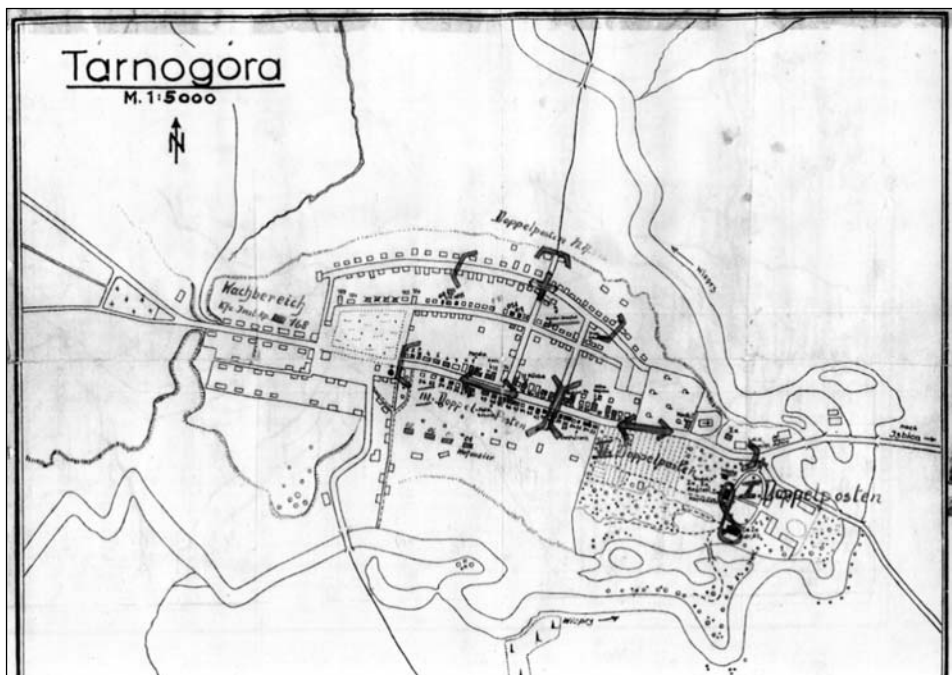
Nie sposób określić bez zbadania materiału źródłowego (o ile zachował się taki w archiwach niemieckich) wojennej drogi omawianej kompanii. Domniemywać jednak należy, że w momencie, gdy front ruszył do przodu, w pierwszych dniach lipca 1941 r. została ona na powrót dołączona do swojej dywizji i z nią dzieliła dalsze losy. Inf.-Div. 68. skierowana została na Połtawę i Charków. W 1942 r. walczyła pod Woroneżem, a od roku następnego rozpoczęła walki obronne na kolejnych liniach oporu. Dywizja poddała się 8 maja 1945 r. w Karniowie na pograniczu polsko-czeskim¹³.

Wykaz skrótów

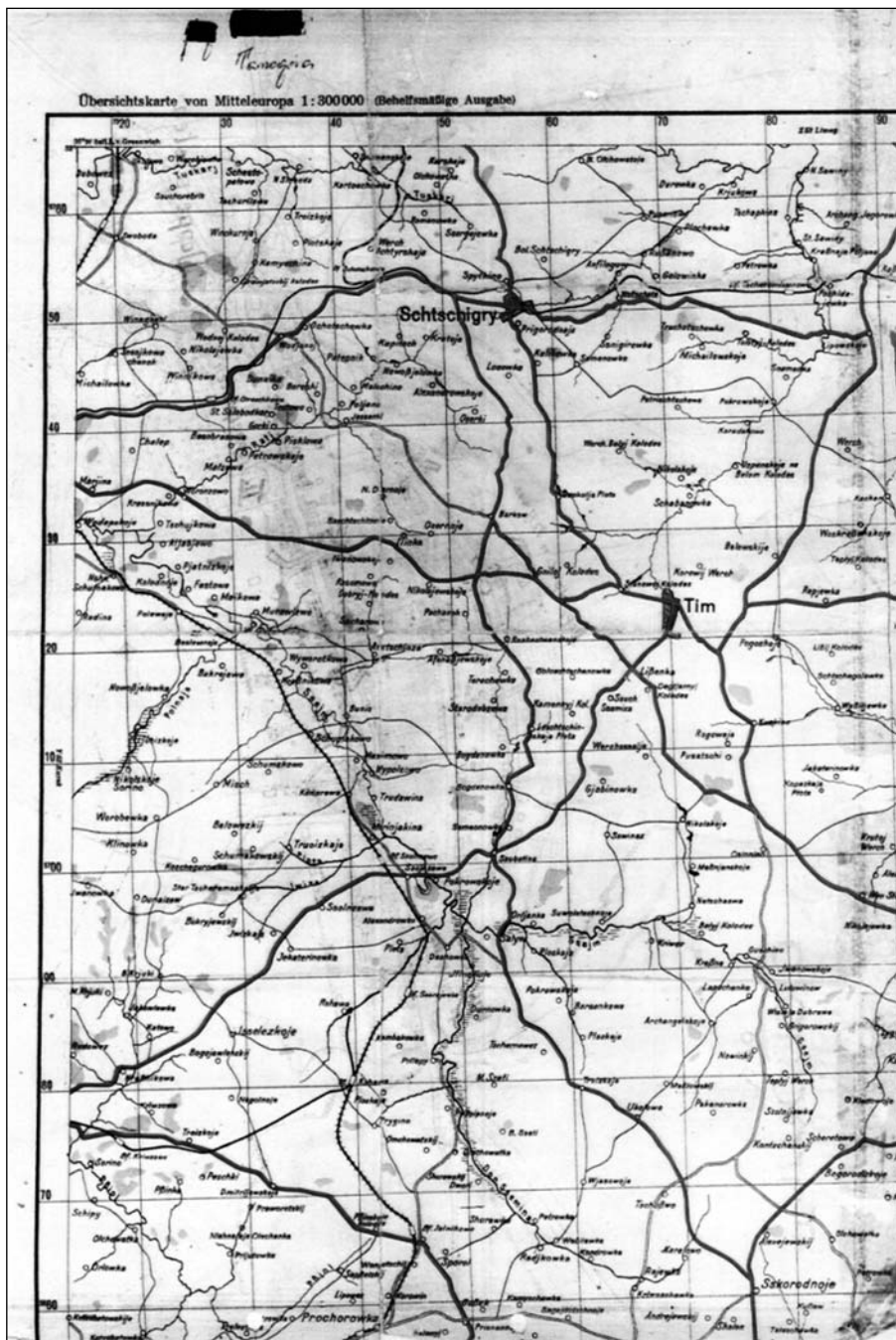
- Abt.** – Abteilung (battalion)
- Inf.-Div.** – Infanteriedivision (dywizja piechoty)
- Inf.-Reg.** – Infanterie Regiment (pułk piechoty)
- KA** – Armeekorps (korpus armijny)
- Kfz. Inst. Kp.** – Kraftfahrzeug Instandsetzungs Kompanie (kompania remontowa sprzętu mechanicznego)
- KStN** – *Kriegsstärkenachweisung* (formalny wykaz, który wskazuje teoretyczną organizację i skład jednostki; liczba określa numer etatu)
- Pz.-Div.** – Panzer Division (dywizja pancerna)

¹³ <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Gliederungen/Infanteriedivisionen/68ID.htm> [data dostępu: 28 IV 2014].

Aneks

Mapa 1. Mapa Tarnogóry z zaznaczonymi na czerwono pozycjami posterunków i kierunkami przemieszczania się patroli

Mapa 2. Rewers mapy Tarnogóra. Odzworowanie kartograficzne fragmentu ZSRŚ z miastami Schtschigry (Szczygry) i Tim (Tym)